

פתקים מן השמים

הרב ישראל דנדרוביץ

ראש בית המדרש 'באר האבות' מח"ס 'הנחמדים מזהב', ערד

בחג הסוכות קיבל רבינו הבעש"ט ממט"ט שר הפנים פתקה כתובה על קלף בו מעידים על כשרות סוכתו, ועד להעלמותה היה נכדו הרה"ק בעל 'דגל מחנה אפרים' משתמש בפתקה זו כסגולה לרפואת חולים. מאמר מקיף על שלל פתקים שירדו מהשמים: תפילת 'ברוך שאמר' שהגיעה אלינו היישר ממרומים; האבן עזרא קיבל איגרת משבת המלכה, ואפילו המתכון להכנת משקה יין שרף הגיע כפתקה מן השמים

תיבות של הפסוק (משלי יד טו): פתי יאמין לכל דבר! ועשה כן כדי להראותו כיצד די בעלה נידף ובתעלול פעוט כדי להטעות ולהפיל את הפתאים בפח הדמיונות ('שיח שרפי קודש' ח"ד אות קנב).

לטיבו של 'המלאך פילד'

בבית מדרשו של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא, הסתובב לו אברך צעיר תפוס במחשבות ובהרהורים. שעות רבות היה האברך מהלך מקיר אל קיר, ידיו שלובות זה על זה, עיניו עצומות בחזקה, ואף מצחו חרוש בקמטים עזים. לעתים היה מתיישב על ספסל בצידי בית המדרש, מוציא מצקלונו ספרי קבלה עתיקים ודהויים ושוקע אל תוך עולמו המסתורי. כמעט ולא היה אוכל, ואף כשאכל לא היה זאת כי אם לחם צר במלח ומים במשורה. מפעם לפעם היה האברך פולט הברות קטועות וחלקי משפטים מתורת הנסתר ומדברים שהם מכבשונו של עולם. אלו שהטו את אוזנם לדברי האברך, נדהמו לשמוע כי לטענתו יש בידו מסרים שונים שקיבל ב'נבואה', ואף דברי תורה ששמעם בישיבה של מעלה.

השמועה כי 'נביא' מסתובב בין החסידים עשתה לה כנפיים והגיעה לאוזניו של הרה"ק רבי חנוך העניך הכהן לוי (שאטין), שבאותם הימים היה מצעירי החסידים ולימים נתפרסם כממשיך השושלת המעטירה בעיר אלכסנדר. חפץ רבי העניך להעמיד את האברך על מקומו לבל ישגה בדמיונות ובאשליות שווא, ועשה זאת בדרך מחוכמת: תחת הכותרת 'פתקה מן השמים' כתב רבי העניך על פתקה קטנה, כמה וכמה הנהגות קדושות הראויות לאדם רם מעלה שזכה למדרגות נשגבות שכאלה, וחתם על זה 'המלאך פילד'.

הכניס רבי העניך את הפתקה אל תוך צקלונו של האברך, ואכן בהזדמנות הראשונה שהאברך פתח את שקו הוא גילה את המסר השמימי שהגיע אליו ממרומים. התרגשותו של האברך גאתה, כשסוף סוף יש בידו 'הוכחה' לקשריו עם העולמות העליונים. בחרדת קודש פנה האברך לרבי מפרשיסחא, ובידיים רועדות הראה לו את הפתקה שנשלחה לו ממרומים. הרבי מפרשיסחא שנודע כ'חכימא דיהודא' הבין מיד כי ידו של רבי העניך במעשה קונדס זה, ומיד שלח לקוראו. האברך המסכן שכבר הבין היטב את טיב הפתקה שבידו, שמע את רבי העניך מסביר לרבו כי המלאך 'פילד' אינו אלא ראשי

שמע מינה שקר הוא

גדולי עולם ידעו לתהות על קנקנם של הפתקים שנטען עליהם

שהגיעו מן השמים ולברור את האוכל מתוך הפסולת. כך למשל מסופר על קל דעת בשם 'יחזקאל' האגע' אשר

הכניס לכיסו של הרה"ק החוזה מלובלין פתקא הכתובה על קלף, כביכול מן השמים מודיעים לו בזה כי הרי הוא מלך המשיח. "והביט בו בעינא פקיקא, ואמר הלא ידוע כי חותמו של הקב"ה 'אמת', ומדלא חתם 'אמת' שמע מינה שקר הוא" (ספר 'נפלאות הרבי' אות עט. אגב, סופו של 'יחזקאל האגע' היה רע ומר ושקליה למטרפסיה. על נושא זה בארוכה ראה: רמ"מ גולדשטיין במאמרו 'עושה שלום במרומיו', בתוך מאסף 'עץ חיים', באבוב, גליון טו).

אפס כי לא תמיד מתגלית זהותו של 'המלאך פילד' ככותב הפתקים. פעמים רבות נוטים הפתאים לקבל את מעשי הקונדס הללו כהלכה למשה מסיני, והם דבקים בהוראות שקיבלו בפתקים בצורה המעלה גיחוך ותימהון לידועי האמת.

מכתב מאליהו הנביא

מאמרנו זה לא יעסוק באופנים הרבים שבהם מצאנו מסרים שהגיעו מהשמים, אלא אך ורק בצורה זו של העברת מסרים

על ידי פתקים ואגרות, ואכן הפעם הראשונה שבה מצאנו משלוח 'מכתב מהשמים' כבר מתועד בנ"ך. בספר דברי הימים (ב' כא יב-טו) מובא על מכתב שהגיע למלך יהורם:

"וַיָּבֹא אֵלָיו מִכְתָּב מֵאֱלֹהֵי הַנְּבִיא לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי דָוִד אָבִיךָ תַּחַת אֲשֶׁר לֹא הִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי יְהוֹשָׁפָט אָבִיךָ וּבְדַרְכֵי אֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה. וַתֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וַתִּזְנֶה אֶת יְהוּדָה וְאֶת יִשְׂבִי יְרוּשָׁלַיִם כִּהְיוֹנוֹת בֵּית אֲחָאָב וְגַם אֶת אֲחִיךָ בֵּית אָבִיךָ הַטּוֹבִים מִמֶּךָ הִרְגָּתָ. הִנֵּה ה' נֹגֵף מִגִּפָּה גְדוֹלָה בְּעַמֶּךָ וּבְבִנְיָךָ וּבְנָשֶׁיךָ וּבְכָל רְכוּשֶׁךָ. וְאַתָּה בְּחַלְיִים רַבִּים בְּמַחֲלָה מַעֲיֵךְ עַד יֵצְאוּ מֵעִיךָ מִן הַחֲלֵי יָמִים עַל יָמִים".

מכתב זה ששלח אליהו היה לאחר שעלה בסערה השמימה, ומן השמים השמיע קולו במכתב זה, וכלשונו של רש"י: "לאחר שעלה לשמים בא לו כתב זה של נבואה זו". ואם כי יש מהמפרשים שפירשו שאין הכוונה שהמכתב הגיע ישירות מהשמים, מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ואף מדברי רש"י נראה שהסביר את הפסוק כפשוטו.

בדברי הגמרא

חכמי הגמרא מספרים לנו על משלוחי 'פתקים מן השמים' שהגיעו לחכמי ישראל בהודמגויות שונות. פעם אחת היה זאת בימי עזרא הסופר, לאחר שחכמי ישראל צעקו בקול גדול על צרת היצר הרע ומעלליו, נפל להם פיתקה מן השמים שהיה כתוב עליו 'אמת' שזהו 'חותמו של הקב"ה', והיה זה להם סימן מן השמים להצלחת דרכם. ואכן היצר הרע בדמות גור אריות מאש נלכד ביד החכמים, כמסופר בארוכה במסכת יומא (סט ב).

גם בעת פטירתו של רבה בר נחמני הגיעו 'פתקים מן השמים' לחכמי פומבדיתא, כשבפתק הראשון היה כתוב: "רבה בר נחמני נתבקש בשיבה של מעלה". כשרצו החכמים להפסיק את מסכת ההספדים לאחר שלושה ימים ולילות, באה להם פתקה נוספת: "כל הפורש יהא בנידוי", ורק לאחר שבעה ימי הספד רצופים באה פתקה שלישית שאמרה להם: "לכו לביתכם לשלום" (מסכת ב"מ פו א).

המסורת על 'ברוך שאמר'

תפילת 'ברוך שאמר' הנאמרת מדי יום ביומו, לא באה לעולם אלא על ידי פתקה שנפלה מהשמים. כך כותב המקובל האלוף רבינו מאיר אבן גבאי בספרו 'תולעת יעקב' (זאלקאווא תקנ"ט, עמוד יב ב):

"ברוך שאמר - וראיתי ב'אור זרוע' כי שבה זה תקנוהו אנשי כנסת הגדולה על פי פתקה שנפלה מן השמים ומצאוהו כתוב בה, ויש בו פ"ז תיבות, וכן כתוב בספר

היכלות, והסימן 'ראשו כתם פז' והמוסיף או גורע ממספר זה טועה וסותר הכוונה המכוונת בו כי כן קבלו איש מפי איש".

רבותינו הפוסקים החזיקו אחריו והסכימו עם זה שתפילת 'ברוך שאמר' באה כפתקה מן השמים (ב"ח או"ח נג; ט"ז או"ח נא).

דא עקא שבשתי המקורות שציטט התולעת יעקב, אין אנו מוצאים את האמור בשמם. כך בספר היכלות, וכך גם בספר הנודע 'אור זרוע' שחיברו רבינו יצחק ב"ר משה מוניה. בשניהם לא מופיע דבר או חצי דבר מאגדה מופלאה זו. אך כבר נודע שאין כוונת בעל 'תולעת יעקב' לספר זה אלא לספרו של רבי דוד בן רבי יהודה החסיד, נכד רבינו הרמב"ן, שאף הוא נקרא בשם 'אור זרוע', ושם מופיעים הדברים. ספר זה נדפס רק בעת האחרונה ממש, מתוך כת"י המצוי בגנוזי בהמדל"ר בניו יורק, וכך נאמר שם (הוצאת אורים, עמ' 124):

"ברוך שאמר הוא שבח גדול ומהודר ומעולה על כל התושבחות, כי אנשי כנסת הגדולה לא תקנוהו אלא חכמי המחקר ובעלי תושיה קבלו כך ממסורת הברית שפתקא נפל מן השמים והוה כתיב ביה ברוך שאמר... וברוך שאמר יש בו פ"ז תיבות והסימן בזה 'ראשו כתם פז' כמנין 'פז', והסימן 'בפה עמו' כי 'בפה' בגימטריא 'פז'. וכל מי שמוסיף וגורע מזה המספר ודאי הוא טועה טעות גדולה, כי כן נתקבלה הקבלה איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום מפי הגבורה... וכל המוסיף גורע. לכן יש לך לזהר שלא תוסיף בו ולא תגרע ממנו אלא פ"ז תיבות ולא יותר".

אוסף ואומר כי תגלית זו פותרת בעיה נוספת: רבינו המב"ט, בספרו 'בית אלקים' (שער היסודות פס"א), כותב שאפשר כי ברכת 'ברוך שאמר' גם היתה נאמרת בזמן בית המקדש לאחר היא כבר מימות משה רבינו. וכל המעיינים בדבריו המה ראו כן תמהו: כיצד כותב המב"ט שתפילת 'ברוך שאמר' היא עוד מימי משה רבינו, בעוד שהסכימו כולם לדברי ה'תולעת יעקב' שאנשי כנסת הגדולה הם שתקנו זאת לפי הפתק שנפל מן השמים.

כעת שנתגלה מקורו האמיתי של ה'תולעת יעקב' מדברי ה'אור זרוע' אנו רואים כי אלה ואלה דברי אלוקים חיים: אכן אנשי כנסת הגדולה הם שתקנו את ברכת 'ברוך שאמר' בסדר התפילה, מכל מקום עיקר הקבלה היא בידינו איש מפי איש עד למשה רבינו. ומסתבר לומר שאכן הפתקה נפלה כבר לידי של משה.

אלא שעדיין התמונה אינה בהירה ונהירה: בברכת ברוך שאמר נאמר: "וּבְשִׁירֵי דָּוִד עֲבָדָךְ. נְהַלְלָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹת וּבְזִמְרוֹת". אם הפתקה כבר הגיעה למשה רבינו - כיצד כבר מוזכר שם דוד המלך ושיריו?

היכן נמצאה הפתקה?

דבר מוזר ראיתי בספר 'פסקי מהרי"ץ' לגדול רבני תימן הגאון רבי יחיא צאלח אב"ד צנעא שכתב:

"ברוך שאמר - נתקן על פי פיתקא שנפלה מן השמים. מצאו אותה בקבר יחזקאל ע"ה. [כך כתבו הפוסקים]."

ואילו אנו לא שמענו מעולם שפתקה זו נתגלתה בקברו של הנביא יחזקאל. יגעתי ולא מצאתי בספרי הפוסקים שיביאו כדבר הזה שמקור הפתקה הוא בקברו של יחזקאל. ולולי דמסתפינא הייתי אומר כי נתחלף לגאון זה מעשה פתקה זו עם מעשה התפילין שהתגלו בקבר יחזקאל, שכן כבר כתבו רבותינו הסמ"ג (מ"ע כב) והמרדכי (הלכות תפילין דף יא) שפעם אחת נפלה הבימה שעל קברו של יחזקאל הנביא ומצאו שם תפילין ישנים מאוד, והיו התפילין מסודרים כסדרו של רש"י.

השכינה עצמה מזמרת

היו כאלה שחפצו להוציא את הדברים מהקשרם. הנה בעל 'סודור רשב"ן' (שיק, מונקאטש תרנ"ד. סימן לח) כותב שמזמנו של משה רבינו היו מקובלים ברכות רבות, ורצו אנשי כנסת הגדולה להכריע איזה ברכות יכנסו לסדר התפילה:

"לקחו כל הברכות והניחו אותם בפתקא והוציאו מהם מספר עשרה או י"ג, ואלו שיצאו היה בעיניהם כאילו גזרו בשמים לומר דווקא אלו שיצאו מן הגורל, כי הגורל היה בפתקא הבא מן השמים כמו שנאמר 'על פי הגורל תחלק הארץ' ולזה כיון ב'תולעת יעקב' שאנשי כנסת הגדולה תקנו הברוך שאמר על פי פתקא מן השמים".

ואין בדבריו אלו כלום! כי ישראל המה מאמינים בני מאמינים שאין הדברים יוצאים מידי פשוטם, וכדברי כל הפוסקים שתפסו בפשיטות שהיה כאן ממש פתקה שנפלה מן השמים. אך מצד שני יצוין שדברי נכד הרמב"ן שהם מקור הדברים עמומים קימעא, כי בתוך דבריו הוא מוסיף דברים על כך

שלמעשה כנסת ישראל מכוננת פיתקה והיא אשר נפלה מהשמים, ועדיין יש לעיין בזה. יצוין כי רבינו הרמ"ק (סידור 'תפלה למשה' פערמישל תרנ"ב, עמוד מ א) מביא שהמפרשים קבלו שברכת 'ברוך שאמר' שנפלה בפתקה מן שמיא, ומוסיף: כי השכינה עצמה מזמרת אותו להקב"ה, והוא מסיים 'ואינו רחוק'.

מכתב משבת המלכה

"שבת המלכה" אף היא שלחה איגרת מן השמים לרבינו אברהם אבן עזרא. וכך מספר ה'אבן עזרא' את השתלשלות קבלת איגרת זו:

"בשנת ד"א תתקי"ט, בחצי ליל שבת, בארבעה עשרה לחודש טבת, ואני אברהם הספרדי הנקרא אבן עזרא הייתי בעיר אחת מערי האי... ואני הייתי ישן ושנתי ערבה עלי, ואראה בחלום והנה עומד לנגדי כמראה גבר ובידו איגרת חתומה, ויען ויאמר אלי: קח זאת האיגרת ששלחה אליך השבת. ואקוד ואשתחוה לה' ואברך ה' אשר כבדני זה הכבוד, ואתפשנה בשתי ידי וידי נטפו מור, ואקראנה ותהי בפי כדבש למתוק".

ממשיך האבן עזרא ומספר, כי בעת קראו את האיגרת כולה, כמעט ויצאה נפשו, שכן השבת הוכיחה אותו על כך שהובאו לביתו ספרים שפירשו שהלילה הולך אחר היום, היפך מדעת התורה, והרי זה גורם לחילול ליל שבת. ויתר דברי האיגרת,

שלא לנסוע לארץ ישראל

גם לאחר פטירתו של רבינו הבעש"ט, היה פועל נפלאות על ידי פתקאות ששלח מהשמים. כשהודמן הרה"ק רבי פנחס מקוריץ לעיר 'ווישניץ' שתושביה היו חולקים על בעל ה'תולדות יעקב יוסף', היה 'מאריך להוכיחם ולהכלימם האיך לא יראתם לחלוק על איש שנפל לו פתקא מן השמים בענין הנסיעה לא"י כידוע, ואמר שכל הגזירות שנגזרו עליהם רק עבור זה, ותקנתכם שתלכו על קברו ותפייסו אותו ותכבדו ספריו".

וכך סיפר הרה"ק מקוריץ על טיבה של הפתקה שהגיעה לבעל התולדות (ספר 'אמרי פנחס' ב"ב תשס"ג, ח"א שער הסיפורים אות יד-טו): רצונו של בעל התולדות היה ליסע לארץ ישראל, אלא שבכל פעם היו רבו הבעש"ט מעכבו מליסע, עד שפעם אחת כתב לו איגרת על כך שלא יסע. איגרת זו היתה חשובה אצל בעל התולדות מאוד, והוא הצניעה בארגז מיוחד במקום שאין יד אדם מגעת לזה. לאחר כמה שנים, שכבר נפטר הבעש"ט, שוב חפץ בעל התולדות לעלות לארץ בחושבו שאילו היה הבעש"ט בחיים, בודאי היה מסכים לכך, שהרי הוא כבר זקן וחלוש.

הכין בעל התולדות את עצמו לנסיעה, והכין סעודה גדולה לאנשי שלומו באותו היום שעלה בדעתו לנסוע. באמצע הסעודה קם הרה"ק לאיזה צורך "ובדרך הילוכו מצא איגרת של הבעש"ט הנ"ל מה ששלח אליו מכמה שנים והגביהו והניחו תחת המפה על השולחן ורצה להראות להעולם, שהיה מאמין שהיא השגחה פרטית מאת השי"ת שנודמן אליו האיגרת הנ"ל שלא ליסע, ובתוך כך חיפש אחר האיגרת ואיננה, ופתח את התיבה המוצנע הנ"ל והנה האיגרת מונחת במקום גניזתו כמקודם, נמצא שזה היה פתקא מן השמים".

ההתיישבות בארץ פולין

פתק נוסף שהגיע מהשמים, אף הוא בעניין מגורים, סיפר הרה"ק בעל התניא והשו"ע, כיצד הסתובב הדבר ובני ישראל התיישבו לגור בארץ פולין. וכך מצאתי בספר 'מגדל עז' (כפ"ח תש"מ, עמ' קסח):

"רבינו קרא אליו את בנו ויאמר לו: שמע ואספר לך כיצד הגיעו בני ישראל לפולניה ולרוסיה. בספרד לחצו עלינו להשתמד אך עמדנו בתוקף באמונתנו ולפיכך הושיבנו על ספינות ויגרשונו מספרד לאשר תישאונו הרוח ללכת. בלב ים נשאו בני ישראל ידיהם ועיניהם

ומעשיו של רבינו האבן עזרא בעקבות קבלת האיגרת, הלא הם כתובים בספרים רבים שהעתיקו את כל דברי האיגרת הזאת, ואין כאן מקומו.

חשוב לדעת כי דעת רבינו ה'אור החיים' הקדוש היא כי אכן הגיעה האיגרת לידו של האבן עזרא בדרך ניסית ומופלאה, שכן כך הוא כותב בפירושו על התורה (ויקרא יט ג):

"ושמעתי גם ראיתי כתוב מעשה שבימי רבי אברהם אבן עזרא עמד טועה אחד וכתב בראיות כי יום שבת יקדים בו היום, ואחר כך הלילה, ונתגלה הדבר להרב על יד נס, וסתר מועצותיו".

פתקה על קלף משר הפנים

רבינו הבעל שם טוב הביא 'פתק מהשמים' חתום בידו של המלאך מט"ט שר הפנים, כהוכחה לכשרות סוכתו. מסופר כי בעת שבא הבעש"ט להתגורר בעיר מזבז, הגיעו רבנים ממתנגדי הבעש"ט בעת חג הסוכות ואמרו לו כי סוכתו פסולה. תוך כדי שהבעש"ט התווכח עמם להוכיח את כשרות סוכתו הוא "הניח ראשו על ידו על איזה רגעים, ואחר כך פתח את ידו, ונמצא בה פתקא מחתיכת קלף,

והיה כתוב בו: סוכה זו של הרב ישראל בעש"ט כשירה, נאום מט"ט שר הפנים".

כותבי דברי הימים (ראה ספר בעש"ט לסוכות) מציינים שפתקה זו נשתמרה בידי הבעש"ט ולימים פעלו בה גדולות ונצורות:

"והפתקא הזאת נשאר בירושה אצל נכד הבעל שם טוב ז"ל, הוא הרב הקדוש מסדילקוב ז"ל [=בעל דגל מחנה אפרים], והיה כאשר נזדמן איזה חולה רחמנא ליצלן, והלכו לבעל הדגל ז"ל, ציוה להניח הפתקא תחת מראשותיו של החולה, וכאשר עשו כן נתרפא החולה תיכף, וכן היה שתי שנים, שהניחו הפתקא תחת הכר של כל חולה ר"ל ונתרפא, ובכל משך השתי שנים לא נעדר שום אדם שם בעיר, ואחר כך נזדמן שהניחו פעם אחת הפתקא אצל איזה חולה ונעלם הפתקא, ואמר בעל הדגל על זה, שנתגלה לו מן השמים שאין ניחא זאת, כי הילודים למות (אבות פ"ד) על כן התפלל על זה שיקח מאתו בחזרה הפתקא, ושמעתי מאנשי אמת ששמעו מפי הרב הצדיק מוהר"ר יוסקי נכד הדגל ז"ל שראה בעיניו הפתקא אצל זקינו בעל הדגל ז"ל".

המשקה הזאת לא היתה מלפנים כלל בעולם, ולא נזכרה בש"ס ומדרשים, ורק בשעת גירוש שפאניע ופארטוגאל כו', כאשר נגרשו היהודים למדינות האלו, אז שאלו בשמים, מהיכן יהיה מצב מקור פרנסתם שם. ואמרו שיהיה נתחדש משקה חדשה בעולם הוא היי"ש, ויהיו הנכרים אוהבים לשתות המשקה, ויהיו בני" מוכרים להם, ומזה יהיה עיקר מקור פרנסתם, וכיון שהוא דבר היורד מלמעלה בודאי הוא דבר טובה ורפואה. אך לשתות רק מעט, וגם מזוג במים ע"כ שמעתי מהנ"ל.

ולהשלמת הדברים יצוין לדברי הרה"ק רבי מרדכי מלכוביץ (הובא בשמו בספר 'אור ישרים' (מערכת מירא דכ"א):

"אמר: יש בכוחנו להעביר היין שרף מן העולם, אך מפני שיש ליהודים פרנסה מאתו".

ולהערה בעלמא, כי אם עד כה הובא כי טעם קיום משקה היי"ש בעולם, החל מגירוש ספרד, היה עבור פרנסת בני ישראל. אולם מתוך הדברים הבאים עולה טעם אחר, והוא כדי שיהיה לבני ישראל במה להתחזק בגלותם ובדרכי נדודם. וכך הביא בספר

'שיח שרפי קודש' (מערכת גלות וגאווה, יעו"ש בהמשך הדברים):

"הגה"ק בעל החידושי הרי"ם זצלה"ה מגור סיפר אשר הי' צדיק אחד בימי גלות שפאניע, והי' נקרא בשם שמואל הנביא ז"ל, שאמר שבני ישראל ילכו לקראת משיח צדקנו עם בקבוק יין שרף (מיט א פלעשיל בראנפען) להראות לו שעם זה היינו מתחזקים בגלות (האבען מיר זיך דער האלטען אין גלות)...".

אגב, זמן רב תהיתי מי היה אותו צדיק מימי 'גלות שפאניע' - 'גירוש ספרד' שהיה קרוי 'שמואל הנביא'. בתחילה לא הצלחתי לתהות על קנקן זהותו של צדיק מסתורי זה, וחושש הייתי שטעות שמיעה נפלה לו למעתיק השמועה: לא 'שמואל הנביא' כי אם 'שמואל הנגיד', ולא 'גלות שפאניע' כי אם 'שפאניע', שכן רבי שמואל הנגיד חי בספרד שנים רבות קודם הגירוש. אולם לבסוף מצאתי כי אכן היה חכם בשם "רבי שמואל הנביא משלוס", מחכמי הקבלה בספרד, מתלמידי רבי אברהם אבועלפיה וחברו של רבי יוסף גיקטיליה בעל 'שערי אורה'.

גדולתו של הט"ז

בעיר למברג, מקום מושבו של הגאון רבי דוד הלוי בעל הט"ז, נפל פתק מהשמים. כך מספר הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים בספרו 'מאמר מרדכי' (מערכת הט"ז):

"פעם פרצה מגיפה ל"ע בגלילות לעמברג, ונפל שם פתקא משמיא, ובה כתוב (מ"ב יט לד): 'וְגִנְוֹתֵי אֶל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָה לְמַעַנִי וּלְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי', ולא

למרומים ויגזרו תענית כי כלו כל הקיצין וגם מגפה פרצה בהם והפילה מהם רבים. בהגיעם לגראציא שלחו משלחת בבקשה שיניחום לעלות בארצם. אך גם שם נתבעו שיקבלו אמונתם ר"ל. וכך היה בהגיעם לאיטליה ועד כמה מלכיות. עד שנפלה פתקא מן שמיא שיפנו לפולניה.

גם שם יצאו הכמרים לקראתם וצלמיהם בידיהם ותלו הסכמתם בתנאי שיקבלו עליהם אמונתם, אך נתגלגלו רחמי עליון עליהם ופעל על שרם של פולין שיתרצה לקבלם בארצו ולהניחם באמונתם".

אפס כי מצאתי בספר 'מאמר מרדכי' (להרה"ק רבי מרדכי חיים

מסלונים. ליקוטי סיפורים אות (ג) כי בעת שיצאו גולי ספרד פרצה ביניהם מגיפה, ואמרו צדיקים שנענשו על שבחרו להתיישב בפולין, כי הסולטן המושל מטורקיה הציע להם לעלות לארץ ישראל... כך שאין זה נראה כי לדעתו הייתה זו פתקא משמיא שהורתה להם לילך לפולין.

המתכון לעשיית משקה היין שרף

ולא יאומן כי יסופר דבר חדש אשר מצאתי, כי המתכון לעשיית משקה היין שרף, אף הוא ירד בפתק מן השמים, והיה זה גם בעת בוא בני ישראל להתיישב בארץ פולין (מה שמביא את המסקנה - בהמשך לקטע הקודם - כי בימים אלו של טרום ההתיישבות בפולין, היה שפע של פתקים שמימיים). ובפתק זה נאמר כי ממשקה היין שרף יתפרנסו בני ישראל עד ביאת משיח צדקנו.

כך כתב הרה"ק רבי סיני הלברשטאם מזמיגראד (בנו של הרה"ק מגורליץ בן הרה"ק בעל דברי חיים מצאנז) בספרו 'חמדה גנוזה' (ח"א עמוד לה) בשמו של אחיו הרה"ק רבי צבי מרודניק:

"סיפר כי בעת שהתיישבו עצמם היהודים בפולין (מדינה הזו), נפל פתקא מן שמיא האידך לעשות יין שרף, כי עד אז לא היה ידוע כלל מיין שרף. ועל הפתקא הנ"ל היה כתוב גם כן שממשקה זו יפרנסו עצמם כלל ישראל עד ביאת הגואל".

ובהקשר לכך יש לציין כאשר שמענו כיוצא בזה, קבלה שהייתה ביד הרה"ק ה'גוטער יוד' - בנו של הרה"ק בעל 'מאור ושמש'. וכך סיפר משב"קו למלקט הסיפורים החסידיים הנודע ריק"ק מפרשיטיק, אשר כתב זאת בספרו 'שפתי קודש' (לודו' תרפ"ט. עמוד טו):

"ואגב אזכיר עוד מה שסיפר לי החסיד הנ"ל [המנוח מוהר"ר ישראל זינגער מעיר חדש] שאמר אז הרה"ק מוהר"ר יוסף ברוך ז"ל להרה"ק בעל תפארת שלמה ז"ל, שמקובל בידו כי המשקה יי"ש הוא רפואה. כי

אירע שום מקרה רע
ח"ו בכל העיר".

ומצא חתיכת נייר על מיטתו

עדי ראייה, שחיו בסמוך
לדורינו, מספרים על פתק
נוסף ומיוחד שקיבל הרה"ק
בעל הישיבה משה' מן השמים.
המסורת הקדומה ביותר לכך
מצויה גם היא אצל הרה"ק

רבי סיני הלברשטאם מזמיגראד, שוב בשם אחיו הרה"ק
מרודניק, וכך הוא כותב בספר 'חמדה גנוזה' (ח"ב דף לט):

"שמעתי מאחי הרב הצדיק מרודניק ששמש מאא"ז
הקדוש מסיגעט ז"ל ענין שהיה אצל אא"ז מאוהעל ז"ל.
שפעם כשהיה ישן בא לו מלאך אחד בחלומו, ושאל
אותו אם רוצה לבוא לידי רוח הקודש, והשיב הן. אמר
לו המלאך: אם כן צריך אתה לטבול עצמך מקודם בנהר
דינור ואז תוכל לבוא לידי רוח הקודש, והסכים לזה.
הרכין עצמו המלאך ולקח אותו על כתפיו ויעף אותו,
עד שהעמיד אותו על כותל גבוה, ושם תחת הכותל

מעבר השני היתה עוברת
נהר גדול, ומצד ההוא לא
היה הכותל גבוה, ואמר
לו המלאך שיטבול עצמו
בהנהר, וטבל עצמו, וחזר
ועלה על הכותל, ולא ראה
עוד שום מלאך. והתחיל
לבכות מאוד, כי הכותל
היה גבוה מאוד. בתוך כך
חזר המלאך והרכין עצמו
כבראשונה, לקח אותו על
כתפיו והחזירו לביתו.

אז הקיץ משנתו ומצא חתיכת נייר על מיטתו שכתוב
עליו: "מלאכים ינשאוך ויטבילוך ולא יזיקוך". והיה לו
דבר זה לפלא גדול. הנייר הזה היתה בת שלוש קצוות,
וחשב אולי נפל מאיזה ספר מקצה אחד נייר כזה שהיה
נכתב שם כך. לקח בעצמו את כל הספרים שלו ובדק
אותם כל ספר וספר מראשו לסופו, ולא מצא שיחסר
משום מקום נייר הזה, ומאז היה קורא אותה 'פתקא מן
שמיא', והנייר הזה היה מונח תחת יד אא"ז מסיגעט".

כ"ק האדמו"ר מצאנו קלויזנבורג זצ"ל היה מספר את מעשה
זה בשינוי קצת, והוסיף בזה דבר פלא: שפתקה זו נפלה
בירושה לאביו אב"ד רודניק, ולדאבוננו נאבדה הפתקה. אולם
במלחמת העולם הראשונה, כשברח מעירו מפי הצרה אזי
לפתע הוא מצא את הפתקה אצלו באמצע הדרך, ולאחר מכן
כשניצל מחמת המציק שוב נאבדה הפתקה. מקור אחר מביא
כי הרה"ק רבי משה מרזבאדוב "בעצמו ראה את הפתקה והיה
כמו חתיכת גליון שנקרע מן ספר תורה" (ספר 'שפע טוב' עמוד

עב).

על פתקה נוספת שקבלה
אמו של המגיד ממעזריטש
מן השמים, אחר שנצטערה
צער רב, הובא בספר 'שמועות
וסיפורים' (ח"ב, עמוד 95
אות קי), והביא שם שהפתקה
נשתמרה אצל בנו, ותלמידו
הרה"צ מקארלין היה נושק
את הפתקה.

קמיע בתוך הרמב"ם - מהרה"ק מליעזנסק

הישר אל תוך ספר הרמב"ם של הרה"ק רבי יעקב משה
מקאמרנא, ירד מן השמים קמיע פלאי, אשר לימים טען
אביו הרה"ק רבי אליעזר צבי מקאמרנא כי הוא מאת הרה"ק
רבי אלימלך מליעזנסק, ועל כך מצאנו עדות חשובה בספר
'שלשלת קאמרנא' (חלק 'זכרון קודש' אות ט):

"שמעתי ממורי זי"ע, כי פעם חלתה בתו (הרבנית
מראדזאמין) בהיותה ילדה קטנה, בעת שהיה דר
בפינטשוב, והנה גברה מחלתה של הילדה ונתעייפה
זו' הרבנית ע"ה מאוד מרוב יסורים
שסבלה מן הילדה החולנית. ביקש
מדין זי"ע מן הרבנית ע"ה שתלך
לישן מעט, והוא ישב אצל הילדה
החולנית ששכבה בתוך ערובה.
רבינו זי"ע ישב על ספסל אצל
השלחן ורגלו על הערובה, ולמד
ברמב"ם. ובתוך לימודו נתן תנומה
לערך עשרה דקות.

כאשר התעורר משינתו ראה
שהילדה שוכבת על הארץ והכר
תחת מראשותיה והערובה עומדת
על מקומה. אזי הטא אזנו להילדה ושמע כי יש עוד רוח
חיים בקרבה. לקחה בידי ונהניחה בחזרה על הערובה
ונתן לה מעט סמי הרפואה שהיו עומדים שמה. אחר כך
התעוררה זו' הרבנית ע"ה משינתה ואמרה לו, שהוא
ילך לנוח מעט. אכן הוא לא היה יכול מרוב עגמת נפש,
ולא רצה לספר מה שאירע, לזאת השיב כי הוא רוצה
עוד לישב, והיא תישן עוד מעט, ואח"כ יעורר הוא
אותה וילך לנוח.

ובתוך עגמת נפשו למד בספר הרמב"ם ונתן עוד הפעם
תנומה והעיר את עצמו ומצא קמיע מונח ברמב"ם.
כשראה את הקמיע הבין שזאת נזדמנה לו מן השמים.
ונתן הקמיע תחת ראש הילדה. אך ממי הקמיע הזאת
לא ידע.

ואח"כ כאשר עזר השי"ת שבתו נתרפאה והוא היה
אח"כ בקאמרנא אצל אביו אדמו"ר הק' זי"ע הראה
לאביו את הקמיע. אזי הראה לו אביו את כל השמות

הרה"ק רבי שלום תאומים, בעל 'אור התורה', אחיינו של בעל 'פרי מגדים' ותלמידם של מאורי החסידות (והוא הגבר שזכה לסדר את הספר 'נועם מגדים').
בספרו הנ"ל שיצא לאור מכתיבת ידו רק בשנת תשמ"ט! אנו מוצאים בפרשת שלח, כי רבינו מספר על מאורע מפליא שאירע לו לפני כמאתיים שנה, בימי ספירת העומר של שנת תקפ"ד, בחלום הלילה:

"בליל ג' לערך ב' וחצי שעה אחר חצות, ב"ד למספר בני ישראל, תקפ"ד לפ"ק, בחזון לילה במראה הלטושה, ואני הייתי במסיבה אצל ידידי כנפשי, רוחי ונשמותי הרב הצדיק ר' ליב מומליכש מקהילת לבוב, והיה יום טוב או שבת.

וגם שם היה במקום מיוחד אחר באותו בית עצמו הרב הצדיק ירא שמים מוה"ר מאיר בן הרב בוצינא קדישא עבד ה' באמת מו"ה ארון ליב מקהילת פרעמישלאן, והתפללנו אני והוא תפילת שחרית, כל אחד מאתנו במנין בבית בפני עצמו.

לאחר התפילה אני הלכתי אצלו והוא הלך אצלי, ופגענו זה את זה באמצע הדרך, והיה מה שהיה. ואחר כך באותה

המסיבה אשר ישבנו בחצר הבית נפל פתקא מן שמיא, ושם כת[ו]ב בזה הלשון: 'בצפרא מובילין ליה למלכא ויהבין ליה עיטרא על רישא, ומה עיטרין דיהבין ליה, דמובילין ליה לפתחא'. כל זה היה בחזון כאילו כתובה בפתקא כתיבה תמה.

והקול נשמע שביאור הפתקא הוא על פי משל זה, ונמסר המשל במחשבתי מסירה גמורה. והתחיל רבי מאיר הנ"ל לבאר המשל כפי המקובל אצלו, והואיל וראיתי שלא כן הוא, השבתי לו שאני מבין המשל יותר טוב ממנו, והבנתי המשל במחשבה במחזה הלילה.

והקצתי משנתי משתומם ועדיין הפתקא בפי, והפתרון במחשבתי על נכון, ועמדתי ממשכבי בזריזות והדלקתי נרות וכתבתי תיכף שלא אשכח.

רבי שלום תאומים גופו מאריך רבות בפענוח הפתק על פי המשל, אולם לגידון דידן דיינו בעצם הידיעה המפליאה על פתקה מן השמים, שהוא רבי מאיר מפרמישלאן, נחלקו בפענוחה.

הנכתבים בתוכה ואמר כי הקמיע הלזו מכ"ק מרן הרבי רבי אלימלך מליזענסק זי"ע. והיתה הקמיע אצל רבינו זי"ע עד השריפה, והיה משאיל לכמה חולים את הקמיע ונתרפאו על ידה. ובעת השריפה שהיתה בקאמרנא שנת תרנ"ה נשרפה הקמיע גם כן בתוך כל החפצים שהיו לו עם כל הספרים.

אפילו המלאך אינו יכול

המסורת החב"דית מספרת על 'פתקא מן שמיא' שבה היה כתוב בשבח ובמעלת ההתוועדויות החסידיות, שבהם יושבים החסידים בשבת אחים בשמחה ובטוב לבב, שבכוחה לפעול נפלאות ברפואות וישועות. האדמו"ר הזקן בעל התניא והשו"ע היה אומר כי בפתקה זו היה כתוב לאמור כי מה שיש בכח 'א חסידישער פארבריינגען' - התוועדות חסידית, לפעול ולהושיע, אין אפילו בידו של המלאך מיכאל. (קובץ מכתבי האדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש, בסו"ס תהלים 'אהל יוסף יצחק', ובהגהה שם).

כעין פתקה מן שמיא

בספר 'פרשת מרדכי' של הגאון רבי מרדכי בנט, כותב המוציא לאור אודות 'כעין פתקא מן שמיא' שהגיעה אליו: "אמר אני ישראל הקטן המביא לבית הדפוס שכבר רבים משתוקקים לראות האיגרת שבא אצל הרב הגאון הקדוש בעל המחבר זצ"ל ואינם יודעים ממי בא האיגרת, והוא כעין פתקא מן שמיא, באתי להעתיקו כאן ולהרואים ינעם".

בתחילת האיגרת כתוב:

"העתק מאיגרת ישן נושן שנמצא אצל הרב הצדיק מו"ה ליב ז"ל אב"ד קארלעסבורג, ואמר שנכתב בשנת תק"פ ואמר שנמצא בלייפניק בזמן ההוא. למעלה נכתב בזה הלשון: מכתב מפלוגי אלמוני להרב הגאון מו"ה מרדכי בנעט ז"ל בלשון תרגום".

רב הנסתר על הנגלה באיגרת זו, ואם כי כותבי קורות הימים טוענים כי היא נכתבה על ידי אדם שחפץ לעוררו למלחמת קודש באויבי הדת ובמתחדשים למיניהם, הרי שסגנון האיגרת והדברים הכתובים בה לצד החשיבות המיוחדת שיחסו לה מראים כי מדובר באיגרת עילאית 'כעין פתקה מן השמים'.

בחצר הבית נפל פתקא מן שמיא

את מאמרנו נסיים בפתקה מסתורית שירדה מהשמים שלא באופן פיזי כי אם 'בחזון לילה במראה הלטושה', לידיו של